

PROCESUL COLECTIVIZĂRII AGRICULTURII ÎN COMUNA ȘEPREUȘ

Keywords: *collective farming, riot, „chiabur”, imposed obligations, peasantry.*

Cuvinte cheie: *colectivizare, revoltă, chiabur, cote obligatorii, țărănime.*

În iunie 1948, a fost adoptată rezoluția Kominformului prin care Moscova impunea colectivizarea agriculturii în statele satelit din estul Europei. Odată cu Plenara Comitetului Central din 3-5 martie 1949 – a cărei rezoluție constituia textul de bază în chestiunea colectivizării – PMR devenea ultimul partid comunist est european care intra într-o operațiune de proporții împotriva țărănimii. Rezoluția plenarei arăta că exploatarea agricole de 5 ha erau nerentabile și nu puteau asigura bunăstarea familiei țărănești. Totodată, plenara a adoptat principiul liberului consimțământ, recunoscând necesitatea unor măsuri practice pentru ai atrage pe țărani. Se preconiza înființarea unor întovărășiri simple de cultivare a pământului, cu ajutorul cărora partidul putea duce muncă de lămurire privind avantajele agriculturii colectivizate¹.

Cum miza în procesul colectivizării o reprezentau țărani mijlocași – cei săraci fiind mai receptivi la mesajul colectivist – s-a considerat că propaganda de tip demagogic persuasiv va avea în cazul lor succes. Campania de lămurire a mijlocașilor a mers mână în mână cu cea de demascare a chiaburimii și a mentalității ei de clasă. La Arad campania de atragere și lămurire a început de timpuriu. Promotorul acesteia a fost ziarul local „Patriotul”. În foarte multe articole erau puse în antiteză proprietatea țărănească individuală și marea exploatare socialistă, singura viabilă în concepția regimului. Această propagandă preliminară nu a produs efecte de niciun fel în rândurile unor țărani care, trăind în respectul pentru muncă, nu se lăsau manipulați de lozincile privind bunăstarea colhozului și nici nu erau dispuși să accepte cu resemnare colectivizarea².

Cu o zi înainte de plenara colectivizării, la 2 martie 1949 a fost emis decretul nr. 83 pentru completarea unor dispoziții din legea 187/23 martie 1945, în temeiul căruia toate averile moșierilor treceau în patrimoniul statului. Decretul respectiv nu i-a avut în vedere doar pe moșieri, dispozițiile lui aplicându-se și unor țărani. Astfel, în localitatea Șepreuș a fost expropriat colonelul Ștefănescu. Încadrarea sus numitului în categoria moșierilor era arbitrară, acesta neavând o suprafață mai mare de 20 ha. Ceea ce i se imputa reprezenta folosirea ocazională a muncii unor zilieri pe care îi plătea în produse³.

Se poate considera că sistemul colectărilor a pregătit terenul pentru instalarea structurilor agriculturii socialiste. Sistemul cotelor a întărit controlul politic asupra populației rurale, impunând gospodăriilor individuale un regim de dependență față de instituțiile statului. Țărani erau obligați să predea „surplusul” de cereale chiar la batoză, în timpul operațiunilor de treierat. Prin cotele obligatorii au fost afectate toate categoriile de țărani, atât gospodăriile colective cât și cele individuale.

Calculate în mod aberant, rupte de realitate, ele nu au făcut decât să agite continuu o lume a satului și așa neliniștită de perspectiva colectivizării. Sistemul draconic aplicat cu deosebită vigoare de cele mai multe autorități locale a generat o stare de încordare în numeroase sate arădene. Cotele foarte mari din vara lui 1949 și măsurile dure luate de autoritățile comuniste pentru preluarea lor integrală au stat la baza primelor răscoale țărănești care, indirect, vor fi și

¹ R. Levy. *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Iași. Ed. Polirom. 2002, p. 85.

² *Patriotul* (Arad), an 6, 11 ianuarie 1949

³ *Patriotul* (Arad), an 6, 5 martie 1949.

răscoale împotriva colectivizării. Izbucnite concomitent în satele din jumătatea sudică a județului Bihor și în cele din nordul județului Arad, răscoalele s-au desfășurat după o schemă simplă, aceeași peste tot⁴.

Dincolo de sistemul cotelor obligatorii, regimul a introdus colectarea produselor agricole vegetale începând din mai 1951. Aceasta a fost dublată de decretul nr.64/1951 care extindea răspunderea pentru nepredarea cotelor și asupra altor membrii ai familiei, dacă aceștia influențau în vreun fel eveziunea. Decretul reitera invitația la denunțarea țăranilor care nu respectau planul de colectări, denunțatorii din rândul țăranilor săraci și mijlocași fiind reconpenși cu 25% din produsele confiscate. Efectele acestui decret nu vor întârzia să apară și în comuna Șepreuş. Aici, dând dovadă de o remarcabilă „vigilentă revoluționară” și interesați de reconpenșa promisă, proaspeții comuniști Potcan Dumitru, Mărișca Floarea și Covaci Ioan l-au demascat pe Popa Ștefan pentru 1200 kg porumb ascuns, pe Indricău Petru pentru 6 saci de floarea soarelui și pe Sferlea Traian din Pilu pentru dosirea a 2000 kg porumb și 700 kg floarea soarelui. Cei demascați astfel au fost judecați în fața sfatului popular Șepreuş și condamnați la câte 4 ani închisoare, confiscarea întregii cantități de cereale găsite în gospodăriile lor și amenzi de câte 10000 lei⁵.

După demararea oficială a colectivizării, măsurile împotriva chiaburilor devin tot mai dure, iar sfera de aplicabilitate a acestora se lărgeste. Obligați să însămânțeze anumite culturi chiaburii s-au văzut și obligați și supravegheați de sfaturile populare să-și întrețină în stare perfectă utilajele agricole pentru a fi puse în orice moment la dispoziția autorităților locale. Deși suportau singuri costul reparațiilor, în cazul în care nu le efectuau, aceștia deveneau victime sigure ale regimului care urmărea tocmai eliminarea lor. Pe această platformă, la Șepreuş au fost arestați chiaburii Sas Petru, Moca Sima, Moca Mihael și Cordoș Iosif pentru nerepararea tractoarelor, batozelor și secerătorilor: toți au fost trimiși în judecată⁶.

Înființarea și funcționarea gospodăriilor agricole colective aveau la bază statutul model întocmit de comisia agrară în iulie 1949. Astfel gospodăria colectivă trebuia să reprezinte o mare gospodărie agricolă socialistă, în care țăranii se uneau benevol, punându-și la un loc pământul și principalele mijloace de producție. La intrarea în gospodăria agricolă colectivă țăranii trebuiau să aducă cu ei tot pământul deținut. Potrivit statutului model, puteau deveni membrii ai colectivei țăranii cu gospodării mici și mijlocii, țăranii fără pământ indiferent de sex sau naționalitate având peste 16 ani. Nu erau primiți chiaburii și alți exploatare precum și cei caer și-au pierdut dreptul electoral⁷.

La 16 iunie 1952 un raport al biroului raional al PMR Criș analiza modul în care sau aplicat directivele partidului privitoare la consolidarea gospodăriilor colective. Ca principală limită a activității biroului raional pentru promovarea colectivizării era considerată superficialitatea atitudinii membrilor de partid care erau împotriva creeri de colective în comunele în care existau perspective. În cazul comunei Șepreuş din cei 20 membrii ai organizației de bază PMR au făcut cereri pentru colectivă 14, ceilalți 6, printre care unii cu funcții, sustrăgându-se sub diverse pretexte. Din cei 65 membrii ai Frontului Plugarilor doar 10 și-au făcut cereri, din cele 52 de membre ale UFDR numai două doreau să intre în colectivă, în timp ce din UTM nu s-a înscris niciunul⁸.

Cel mai important aspect a fost, pe parcursul întregului proces de colectivizare, atragerea de noi membri în gospodăriile agricole colective. În anul înființării în gospodăria agricolă „Înfrățirea” din Șepreuş au intrat 9 familii – 7 sărace și 2 fără pământ – numărul acestora ajungând la sfârșitul lui 1952, la 66⁹. În 1957, în gospodăria colectivă din comună au intrat 12 familii: 9 sărace și 3 fără

⁴ O. Roske, D. Cătănuș, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, vol. 1, 1949-1953*, București, ed. Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, 2002, p. 133.

⁵ *Flacăra Roșie* (Arad), 14 iulie 1951.

⁶ *Flacăra Roșie* (Arad), 25 iunie 1950.

⁷ D. J. A. A. N., fond Sfatul Popular al raionului Ineu, dosar 22/1952, f. 2.

⁸ D. J. A. A. N., fond Comitetul Raional de Partid Chișineu Criș, dosar 27/1952, f. 31.

⁹ D. J. A. A. N., fond CAP „Înfrățirea” Șepreuş, dosar 1/1952, f. 7.

pământ¹⁰. Spre sfârșitul procesului de colectivizare se remarcă un număr semnificativ de intrări în gospodăria colectivă: în 1960, 64 familii, dintre care 59 sărace, 3 fără pământ și două mijloace¹¹. Înscrierile masive în colective, cum s-a întâmplat și în cazul comunei Șepreuș în anii 1959-1960, au fost o reflectare a schimbărilor majore care au avut loc în societatea românească în deceniul cinci. Dacă în primii ani ai colectivizării, proprietarii individuali puteau evita alte cerințe ale regimului predându-și cotele, mai târziu acest lucru nu a mai fost posibil. Șicanele făcute celor neînscrși în colectiv s-au extins, deoarece acum partidul-stat cotrola mai eficient și mai profund societatea. Spre sfârșitul procesului de colectivizare, devenise vulnerabilă întreaga populație a satului: presiunile nu mai erau doar economice sau ideologice, ci se aplicau în aproape orice domeniu.

O chestiune delicată atât pentru autoritățile comuniste cât și pentru conducerile gospodăriilor agricole colective o reprezenta situația participării la muncă a membrilor colectivști. Participarea la muncă în gospodăria colectivă „Înfrățirea” din Șepreuș, în 1952, a fost modestă: 20 de bărbați au realizat 600 zile-muncă, iar 7 femei 299 zile-mincă. Numărul mic al colectivștilor nu a permis organizarea unei brigăzi de muncă¹². Preocuparea constantă a conducerii pe parcursul anului 1957 a fost, pe lângă atragerea de noi membrii, mobilizarea la muncă a colectivștilor. Aceasta deoarece absenteismul a atins cote alarmante. Spre exemplu, în mijlocul campaniei agricole de vară, din 60 membrii ați de muncă au participat regulat la întreținerea culturilor doar 16-18 persoane zilnic. Pentru recoltarea ovăzului, cosirea trifoiului, culesul porumbului, s-a recurs la țărani din afara gospodăriei. Cei care au participat regulat la lucru pe tot parcursul anului – 54 persoane – au efectuat un total de 8931 zile-muncă. Gospodăria și-a organizat activitățile agricole într-o brigadă de câmp cu patru echipe, cuprinzând 54 brațe de muncă¹³.

În 1960, participarea la muncă în gospodăria agricolă din Șepreuș a cunoscut o creștere sensibilă. Cu toate că un număr de 370 membrii au realizat 61002 zile-muncă, s-au înregistrat și pierderi la culturile agricole datorate absenteismului. Pentru ameliorarea situației, consiliul de conducere a stabilit sancțiuni economice¹⁴.

Și la Șepreuș, imposibilitatea gospodăriei colective de a asigura tuturor membrilor un trai decent i-a determinat pe unii dintre aceștia să recurgă la munca în alte locuri. Totodată, refuzul de a participa la muncile colectivei a reprezentat și o formă de protest la îndemâna țăranilor care nu se puteau împăca ușor cu regimul proprietății colective.

Sustenabilitatea gospodăriilor colective era dată și de realizările agro-zootehnice. În 1952, anul constituirii, recolta colectivei „Înfrățirea” a revenit în totalitate membrilor. În al șaselea an de funcționare, gospodăria din Șepreuș a obținut producții medii la hectar bune, chiar depășind planul la unele culturi: la orzul de toamnă 1860 kg/ha, la porumb 2608 kg/ha. Mai slab se prezentau producțiile de secară (965 kg/ha), floarea soarelui (1134 kg/ha) și cartofi (7372 kg/ha). Veniturile primite de un colectivist pentru o zi-muncă au constat în: 4 lei, 13 kg cereale, 0,3 kg floarea soarelui, 0,72 kg cartofi, 1,5 kg sfeclă furajeră, etc. Șeptelul era încă foarte redus: la 31 decembrie 1957 în gospodărie existau doar 14 cabaline, 30 porcine, 237 ovine și 14 păsări¹⁵.

Prin recoltele slabe obținute, gospodăria din Șepreuș se situa în 1960 la polul opus față de colectiva model din Sântana. Cu excepția sfeclei de zahăr, unde cantitatea planificată a fost depășită cu peste 5 tone, la celelalte culturi producțiile medii la hectar se situau mult sub așteptări: la grâu doar 1107 kg, la orz 1398 kg, la ovăz 958 kg, la porumb 1540 kg, la cartofi 9882 kg. Veniturile pentru o zi muncă la „Înfrățirea” erau relativ modeste și constau în: 7,13 lei, 3,5 kg cereale, 0,08 kg floarea soarelui, 0,30 kg cartofi, 0,16 kg zahăr etc. În pofida acestor

¹⁰ D. J. A. A. N., fond CAP „Înfrățirea” Șepreuș, dosar 9/1956 – 1960, f.15.

¹¹ *Ibidem*, f.56.

¹² D. J. A. A. N., fond CAP „Înfrățirea” Șepreuș, dosar 1/1952, f. 7.

¹³ D. J. A. A. N., fond CAP „Înfrățirea” Șepreuș, dosar 9/1956 – 1960, f. 13.

¹⁴ D. J. A. A. N., fond CAP „Înfrățirea” Șepreuș, dosar 16/1960, f. 56.

¹⁵ D. J. A. A. N., fond CAP „Înfrățirea” Șepreuș, dosar 9/1956 – 1960, f. 17

aspecte, șeptelul s-a consolidat semnificativ: la 31 decembrie 1960 existau 119 bovine, 53 cabaline, 33 porcine și 756 ovine¹⁶.

În perioada de consolidare s-a constatat că gospodăria colectivă din Șepreuș a avut realizări agro-zootehnice modeste. Spre finalul colectivizării, susținerea din partea statului a facilitat creșterea productivității în sectoarele sus menționate.

În strânsă legătură cu productivitatea muncii se afla și aspectul dotărilor tehnice și edilitare. La 31 decembrie 1957, existau pe raza gospodăriei „Înfrățirea” o casă de administrație, 3 grajduri de animale muncă, o maternitate scroafe, 2 saivane, o magazie cereale, 3 crame, 2 renize, 2 pătule și un siloz. Colectiviștii dispuneau de 8 pluguri, 6 grape, 6 care și căruțe, o basculă, 7 prășitoare, o semănătoare păioase și o semănătoare porumb¹⁷.

În 1960, gospodăria din Șepreuș a construit un grajd pentru vaci, două saivane și un coteț pentru păsări. La sfârșitul anului, sectorul edilitar cuprindea: două grajduri pentru vaci, 2 saivane, o magazie cereale, 2 pătule, 2 remize, 3 crame, o casă de administrație, 2 grajduri animale muncă și un coteț de păsări. Membrii cooperatori dispuneau de 29 pluguri, 17 prășitoare, 28 care și căruțe, o batoză, un autocamion, două trioare, o cositoare și o greblă mecanică¹⁸. Se poate constata că pe parcursul colectivizării creșterea productivității muncii a permis o mărire a fondurilor financiare, fapt ce s-a reflectat și în realizarea de investiții în mijloacele tehnice și edilitare din gospodăria colectivă „Înfrățirea”.

Ca peste tot în România și comuna Șepreuș a fost supusă la succesive campanii de mobilizare: campania pentru strângerea cotelor, campania împotriva chiaburilor, campania pentru înscrierea în gospodăria colectivă. Instituțiile tradiționale ale satului – primăria, biserica și școala – fiind aservite de regim, demararea colectivizării i-a găsit pe țăranii din Șepreuș fără niciun sprijin în fața asaltului sistematic al statului comunist. Inaugurată sub auspicii modeste – numărul redus de membrii, insuficiența suprafețelor cultivabile, starea precară a inventarului viu și mort, slaba dotare tehnico-edilitară – gospodăria colectivă „Înfrățirea” a avut nevoie de sprijinul statului pentru a se consolida.

La finalul procesului de colectivizare din comuna Șepreuș, gradul de dependență al țăranului față de regimul comunist a crescut semnificativ: țăranul liber s-a transformat în proletar aflat în slujba autorităților locale. Totuși, se poate aprecia că procesul colectivizării a contribuit la mobilitatea socială a țăranilor printr-un nou sistem de remunerare, generând chiar și o nouă diviziune a muncii în interiorul familiei țărănești.

The collectivisation of agriculture in the village Șepreuș

At the beginning of collectivization process, started in spring 1949, the communist regime in Romania has tried to accustom the peasants with the idea that individual properties are not as profitable as the large farms. The offensive of collectivization was accompanied everywhere in Romania by extensive propaganda campaigns, which abounded with the "successful models" of the Soviet Union. However, very few farmers have been convinced by the explanation work pursued by the party activists and willing to surrender their land holdings. What happened in the summer of 1949 in Șepreuș - the largest peasant revolt against collectivization in the western parts of Romania - can be explained by the fact that the communist authorities wanted to send a strong warning to all peasants across the country in order to enforce the collectivization process in the countryside. The response of the authorities to the revolt broke out in August 1949 in Șepreuș was very hard, going up to the assassination of the local leaders. Those who were killed were arrested, spending many years in prison and surveys. Using these methods, as in other cases in the country, the communist regime has managed to avoid more strenuous forms of protest against the collectivist approach.

¹⁶ *Ibidem*, f. 60.

¹⁷ *Ibidem*, f. 23.

¹⁸ *Ibidem*, f. 55.